

tamp de lyckades hitta inne i stugan. För första gången märkte Erik något han kunde tolka som rädsla i Anders ögon.

Under vandringen till Valsberga försökte Erik prata med Jon, men det visade sig omöjligt att få ett ljud ur pojken. Han berättade då vad som gällde från och med nu. Alla de fem syskonen skulle få en tillfällig fristad hos Stina och Bengt fram till dess sockenstämman bestämt vad som skulle göras. Väl framme satt allesammans redan till bords med platser redo för både Erik och Jon. Stina hade redan rätt i ordning bäddplatser åt dem i salen och satt med den minsta i knät. Erik la märke till att Lotten hade svårt att äta med sin svullna läpp. När han försökte tvätta Jon hjälpligt ren märkte han att smutsen nästan hade grott fast i både ansikte och händer. Han gjorde ett försök att skrubba honom, men då skrek han i högan sky av smärta. Erik lät tvätten bero och bad en bordsbön för sig själv och pojken. Kände han värdfolket rätt hade de andra redan gjort det. Det som serverades var välsmakande i all sin enkelhet och när de tackat Gud för maten reste sig Lotten omedelbart för att hjälpa till. Då tog Stina fatt i henne, satte henne i sitt knä och strök henne över håret.

”Du är en duktig flicka, Lotten. Och jag kommer att få mycken glädje av din hjälp – men nu ska ni alla gå och lägga er, för ni behöver sova. Särskilt du, som blivit så misshandlad.”

Lotten föll i gråt och slog armarna om Stina. Under en lång stund verkade hon hel otröstlig. Sedan samlade hon sig och tog med sig alla syskonen in i salen för att gå och lägga sig. Drängen gick till sin stuga och Erik blev sittande en stund i viskande samtal med Stina och Bengt innan han anträdde den förhållandevis korta vandringen hem.

MUSIKEN HADE TYSTNAT FÖR LÄNGE SEDAN. Den hade försvunnit ur Thomas medvetna hörsel bara sekunder efter att han sträckt ut sig på soffan. Nu blev han osäker på om han sov, och alltså drömt. Eller om berättelsen från 1700-talet var ännu en fantasins utfyllnad av de skrivböcker han läst. Eftersom det han varit med om hängde ihop med den första synen valde han att tro på det senare alternativet. Bestämde sig för att söka upp sin andaktshörna, men stängde först av stereon och ställde tillbaka skivan på sin plats i hyllan.

Han sjönk ner på sin kudde framför ikonerna och tände ljusen. Vanligtvis brukade han be tidegården här, men nu satte han sig bara i stillhet utan bönboken.

”Gode Gud – jag är tacksam för allt du ger mig. Och jag är så förvirrad, osäker på vad du vill säga mig med dessa syner. Jag vet också att jag inte ska prata för mycket nu eftersom jag då knappast kan höra dig... Helige Ande, ge mig ljus i mörkret!”

Han försjönk i bönens tidlösa närvaro inför det bråddjupa mysterium som Gud är. Någonstans under bönen mumlade han oförståeliga ord som ganska snart klingade av den här gången. Han satt ända tills benen domnade. Medan han sträckte ut benen och gned dem till liv igen märkte han att bönen gjort honom gott. Nu visste han att det var hög tid att börja skriva ned sina fantasier lika väl som att de skulle komma tillbaka. Antagligen när han minst anade det och var helt oförberedd. Han hoppades innerligt att de inte skulle komma när han var mitt uppe i något annat som krävde hans fulla uppmärksamhet medan han letade fram ett par tomma skrivböcker. Eftersom han hade befunnit sig i två olika tidevarv ville han sära på sina minnesanteckningar.

Han kom att ägna lång tid åt historien om Erik och hans upplevelser i den då ganska nybyggda prästgården. Enda avbrottet i skrivandet var när han måste tända lampan. När han kommit till punkt blev han varse att augustikvällens kompakta mörker låg utanför fönstret. Han sträckte på sig, gick till köket och bryggde sig en kanna te. Lekte lite med Tigris som var på bushumör.

Medan han drack sitt te funderade han över den epok han vid det här laget hade varit på besök i ett par gånger. Jämförde slutet av 1700-talet med sin egen tid och tänkte först att inget var bättre förr. Hans företrädare tycktes skarpt präglad av neologin, som den teologiska riktningen på modet vid Uppsala teologiska fakultet vid den tiden kallades. Att se Guds verk i naturen och öva sig i dygden. Följa lagar och förordningar och fasa för alla svärmeandar. Var fanns innerligheten i tron, längtan efter fördjupad Gudsgemenskap och den levande bön som kan förvandla allt? Det visste han ju inte. Å andra sidan hade han mött en präst som tog fattigvården i en församling full av fattiga på allvar utan att prata så storvulet om det. Som delade sina församlingsbors vedermodor genom att själv vara bonde som de flesta andra på veckodagarna. Det fanns ett slags praktisk diakoni i det han hade fått reda på som inte stördes av sammanträden och byråkratiska turer. Och mitt i allt detta kändes det som om Erik, liksom alla andra präster vid den tiden, lika mycket fungerade som statens förlängda arm och kontrollorgan gentemot församlingsborna. Hur fick han det att gå ihop? Och vad var det för motsägelser han själv levde med utan att upp-täcka dem bara för att han själv fanns mitt i dem?

Teet var slut och han återvände till sin skrivbok för att fördjupa sig i den gamle prästen Johannes berättelse från sent 1100-tal. Just som han satt punkt förmådde han inte lägga ned pennan, utan blev sittande med den över skrivbokssidan. Det var dags igen.

EFTER ATT HA BETT SITT LAUDES GICK JOHANNES till platsen där förberedelserna för det hus han skulle få att bo i var påbörjade. Så fort tjälen gått ur jorden ordentligt skulle stolparna till huset sättas i jord. De två äldre trälarna på gården högg ner träd, och Johannes fick lust att hjälpa till. Men gårdsherren Björn hade förbjudit honom att delta i det arbetet. Än så länge fick han dela rum med Ulf och trälarna i deras hus. Björn hade låtit pojken stanna på nåder och på villkor att Johannes ägnade den tid som inte gick åt till hans prästuppgifter att försöka lära pojken så mycket som möjligt. Alltså letade han upp Ulf och tog med honom till stallet för att träna honom i hästskötseln. De behövde hö och vatten och det hade Ulf lärt sig. Vad han inte kunde var däremot att inse hur viktigt det var att sysslan utfördes regelbundet. Efter hästarna skulle oxarna också få sitt. Johannes blev irriterad på pojken för att han tycktes oförmögen att tänka själv. De hade hållit på i veckor nu, och ändå måste han varje dag påminna om det.

När de så småningom satt och åt middag la han märke till att Ulf för det mesta satt med blicken långt, långt borta och stundtals glömde av att äta. Efter måltiden gick de tillsammans in i kyrkan och satte sig på varsin pall. Johannes gjorde sitt bästa för att fixera Ulf's blick, som alltid började flacka vid de tillfällena. Han pekade på triumfkrucifixet.

”Kommer du ihåg vad han heter?”

”Jesus.”

”Och hon, där borta i norr?”

”Jungfru... Maria.”

”Och vad kallar vi bordet som står i mitten, där framme.”

”Eh... offeraltaret?”

”Det räcker med altaret. Vad har jag sagt om det Jesus gjorde?”

”Att han offrade sig själv, och...”

Johannes väntade nu eftersom han såg Ulf tänka intensivt. När han talade igen var blicken inte det minsta flackande.

”Hur ska vi kunna hålla världen vid liv utan att fortsätta offra? Är det inte vad alla gudar begär?”

Johannes suckade.

”Då tar vi det igen. Det finns bara en Gud, och han är tre-enig. Hans son Jesus Kristus offrade sig själv en gång för alla för att vi skulle slippa fortsätta med det. Och även om vi hörde till dem som fortsatte att offra, så är det inte vi som håller världen vid liv – det är Gud Fader i himmelen, som har skapat allting. Räcker det inte med att din far miste livet? Om du fortsätter att hålla fast vid den hedendom han lärde dig kommer det att gå dig likadant. Inte för att jag vill att det ska gå så illa, men för att jag hoppas kunna göra en riktig kristen av dig, Ulf.”

”Så då... betyder det vi själva gör ingenting?”

”Det sa jag faktiskt inte. Vi har att frukta Gud, fira hans mysterier och efter bästa förmåga lyda hans lagar. Till sist är det ändå Gud som styr allt. En Gud som bara kan avbildas genom sin son. Vad kallar vi det som står där nere, vid ingången?”

”Doppfunten.”

”Låt gå – den som döps blir ju faktiskt doppad, och det är många här i Sverige som säger så. Men jag skulle uppskatta om du säger dopfunten istället.”

”Dopfunten.”

”Bra. Du döptes själv i en sådan i kyrkan när du var liten. Tids nog ska biskopen komma och konfirmera dig också, men inte ännu. Du bär på för mycket av din fars idéer.”

När Ulfs blick började flacka igen vid de sista orden höjde Johannes handen och fortsatte:

”Jag säger inte att din far var en dålig människa, för det vet jag inget om. Han ville hålla kvar dig och hela folket i en falsk tro, den tro som han hade vuxit upp med. Får jag fråga en sak, förresten – var han alltid snäll emot dig?”

Nu tittade Ulf i golvet så länge att Johannes fick komma med ett ”Nå?” När pojken tittade upp var de tårfyllda.

”Nej. Han slog mig varje gång jag uttalade en runa fel, och...”

”Där ser du. Han var inte särskilt snäll. Sa han något om vad som kunde hända ifall en runa uttalades fel?”

”Tor kunde släppa loss ett åskväder som förstörde hela skörden. Det sa han en gång.”

”Där har vi det igen – han trodde att han kunde styra sina gudar genom magi. Men kristendomen har inget med magi att skaffa. Den lär att vi alla är skapade till Guds avbild och fallna i synd. Att vi gör fel är en del av vår lott som människor. Vi kan däremot be till Gud om förstånd att följa hans vilja.”

”Så den kristne Guden kan också sända åskväder över oss?”

”Visst kan han det. Hans allmakt kan sända både gott och ont över oss. Det goda för att vi är skapade till hans avbild, det onda för att vi samtidigt är syndare.”

Ulf suckade djupt och Johannes fann det för gott att avsluta dagens undervisning.

”Jag tror att det räcker för idag, gosse. Kan du försöka lägga det vi sagt på minnet nu?”

Det kom bara en nick till svar och Johannes bad om att få bli lämnad ensam i kyrkan en stund. Han ville be på tu man hand med Gud.

När han kom ut ur kyrkan stod en pojke han inte mindes sig ha sett förr med mössan i hand utanför kyrkan.

”Kan mästare Johannes följa med mig hem? Min far... håller på att dö.”

Pojken föll i gråt och Johannes lovade följa med honom så fort han hämtat vad han behövde. För säkerhets skull bad han Ulf följa med. Pojken halvsprang och Johannes gjorde sitt bästa för att hinna med. Först gick de ner till sjöstranden nedanför höjden där kyrkan låg för att sedan följa strandkanten fram till en liten stuga som inte såg mycket ut för världen.

Han fick nästan vika sig dubbel för att komma in. Trots att det var ett litet rum och en stor familj därinne märkte han med en gång att det var väldigt kallt. Vinden trängde igenom

de dåligt tätade väggarna och den svårt sjuke mannen fick en svår hostattack när Johannes närmade sig den ynkliga bädden. Han kände på den sjukas panna – den var brännhet, och mannen yrade. Han såg på hustrun, som efter omständigheterna såg samlad ut. Barnen grät ohejdat. Han frågade hur länge det hade pågått.

”Han blev liggande förra veckan och har bara hostat mer och mer.”

Johannes tänkte efter en stund innan han fann för gott att ge sista smörjelsen och nattvarden innan han bad till ärkeängeln Mikael som skulle väga den döendes själ. Sedan pratade han med hustrun om vad som behövde göras. Mannen verkade redan vara bortom all hjälp i detta livet. Det största bekymret var nu hur familjen skulle reda sig utan försörjning. De som bodde så här nära sjökanten brukade oftast, vid sidan av dagsverken åt storbonden, dra sig fram på fiske och det lilla det kunde ge. Pojken som hade hämtat Johannes hade redan hjälpt sin far en del, men han var alltför ung och oerfaren för att familjen skulle kunna överleva på det han åstadkom. Dessutom var han inte stor och stark nog att göra några dagsverken på gården. Det fanns dock ingen omedelbar lösning på frågan, så Johannes satte sig vid den sjukas sida och blev sittande där de två timmar det tog innan fiskaren drog sin sista suck. Ulf skickades hem för att få folket på Björns gård att förbereda begravningen. En eld måste omedelbart tändas på den blivande graven och hållas igång över natten för att få bort det sista av tjälen så att det gick att gräva. Fyra man måste hämta en bår i kyrkan för att bära den döde.

När Ulf kommit iväg slöt Johannes den dödes ögon och mun. Tände ljus och satte upp omkring honom och slutligen ett brinnande ljus i den avlidnes hopknäppta händer. Sedan bad han alla föreskrivna böner, stänkte vigvatten på den döde och satte sig med familjen invid bädden.

Hustrun grät stilla. Både hon och barnen visade sig ha anammat den kristna tron fullt ut och ingen gammal surdeg från den gamla hedendomen tycktes finnas kvar i den fattiga stugan.

Johannes väntade nu på båren som skulle bära den döde till kyrkan. Han ville att likvakan skulle hållas där eftersom begravningen ändå skulle äga rum nästa morgon. Egentligen skulle han ta betalt för de tjänster han utförde – men han förmådde inte andas om detta till en redan utfattig familj som nu till råga på allt mist sin försörjare. Båren med de fyra bärarna anlände och han gav förhållningsorder om likvakan som de fick ta sig an. Självs skulle han tala lite mer med familjen innan han kom efter. När Johannes vandrade hemåt längs sjöstranden drog han sig till minnes hur mycken ond bråd död han fått bevittna under sitt nu ganska långa liv. Gud såg till de sina, det löftet hade han alltid levt av. Men ibland kunde han inte låta bli att undra över hur allting egentligen hängde samman. Som vanligt fann han inga svar på sina frågor och försökte slå bort alla tröttande tankar.

När han kom tillbaka till gården hade mörkret fallit och kvällsmaten i gården redan ätits. Johannes tog det som en fingervisning om att han denna kväll kunde avstå från att äta för att tukta köttet. Han gick direkt mot kyrkan för att inleda likvakan och sedan be completorium. Han fann Ulf väntande vid porten, till synes full av förväntan.

”Vill du vara med när jag ber ikväll också?”

Som vanligt bestod svaret bara av flera nickar.

”Det blir inte riktigt som vanligt i kväll. Vi ska inleda likvakan först, men du kan hjälpa mig. Till att börja med kan du tända altarljusen när jag fått eld på tjärblosset. Jag hämtar breviariet under tiden.”

Han ville helst vara ifred nere i kryptan så att pojken inte såg var nischen fanns. När han kom upp i kyrkan igen var de som skulle finnas på plats under natten för likvakan samlade kring båren, som hade ställts mitt i kyrkorummets. Johannes sjöng och bad och förklarade sedan för dem som skulle vaka över liket att de gott kunde lyssna till tidebönen. Ulf och han slog sig ned mittemot varandra – Johannes rakt under tjärblosset så att han fick åtminstone hjälpligt läsljus. Han bad sitt completorium lite långsammare än han brukade för Ulfs och övriga närvarandes

skull. Bad en extra bön för fiskarfamiljen innan han avslutade med välsignelsen och satt en stund i tystnad sedan han lagt igen breviarier i knäet. Så bad han Ulf gå i förväg till sin sovplats.

”Men...?”

”Jag ska fortsätta berätta när jag kommer in. Men jag har lite annat att styra om först.”

Ulf lommade iväg och Johannes kunde inte låta bli att le. Han suckade en tacksägelse till Gud för att han efter föregående kväll äntligen hade fått en kontakt med pojken som verkade fungera. Innan han lämnade kyrkan pratade han igenom med de församlade männen vad som gällde för den vaknatt de hade framför sig. Precis som föregående kväll fann han Ulf knaprande på en brödkant när han kom in i stugan. Den här gången hade pojken själv tänt lampan och såg förvåntansfullt mot Johannes, som själv tuggade i sig en bit bröd innan han satte sig tillrätta för att fortsätta sin berättelse.

Jag fick se många städer och höra flera språk och dialekter under den långa resan. Den var inte bara lång, det gick också sakta. I vissa städer ville handelsmännen stanna längre för att fler affärer hägrade. Efter ett par veckor kom det till bråk mellan en del av dem eftersom de inte kunde komma överens om vilken dag det var dags att resa vidare. En del tycktes mer eller mindre ha sålt slut på sina varor och hade nog återvänt om det inte hade varit så farligt att resa ensam. Så de fick vackert finna sig i att åka med. En del av dem löste det hela genom att köpa andra varor i förhoppningen att kunna sälja dem på nästa ställe.

Kuskarna hade alltmer börjat betrakta mig som en av dem trots att jag egentligen var student. Jag visste inte om det var för att de tyckte att jag gjorde nytta eller något annat. Men jag trivdes och kände mig hemma ibland dem. Jag märkte också att jag blev alltmer säker på att tala deras tyska språk.

Någonstans under den tredje veckan blev en av kuskarna svårt sjuk. Den man som jag hade delat kuskbock med hela vägen undslapp sig en hjärtesuck.

”Nu är det allt synd att du inte är färdig präst, för jag tror att

han verkligen behöver en. Det ser inte bra ut alls.”

Köpmännen var upprörda över att vi inte körde vidare. När någon föreslog att de skulle lägga ut lite betalning för vård i byn där vi befann oss slog de ifrån sig med båda händerna. Men den sjuke kunde inte resa sig, och efter en del överläggningar kom man fram till att det inte var något annat att göra än att ta in hos en rik bonde i byn över natten för att se hur det hela utvecklade sig. När morgonen kom var han död, och nu var problemet för handelsmännen hur vi skulle kunna ta oss vidare med en kusk för lite. Då föreslog han som jag hade åkt med att jag skulle ta över tömmarna. Själv blev jag glad över förslaget. Men handelsmännen, som aldrig ägnat mig en blick under resans gång tyckte att det var ett dåligt förslag. Det utvecklade sig till ett häftigt gräl som jag inte ville vara delaktig i. Jag gick till den avlidne kuskens hästar istället. Jag ledde dem till vattenhon och såg till att de fick lite hö. Hela tiden pratade jag med dem som jag lärt mig redan därhemma. Hur det än blev skulle de få en ny herre nu.

Jag var så inne i det jag höll på med att jag inte märkte att grälet hade stannat av helt och hållet. Både kuskar och handelsmän stod och stirrade på mig som om de inte riktigt trodde sina ögon. Det var ”min” kusk som hade fäst allas uppmärksamhet på mig, och på hur god hand jag hade med hästarna. Det slutade med att den handelsman som var ledare för hela konvojen kom fram till mig och frågade om jag mot betalning ville ta över den avlidne kuskens syssla. Jag tackade ja med en gång med orden att det viktiga för mig inte var betalningen, utan att jag trivdes med att göra nytta.

Det blev att hämta min säck i den vagn jag nu skulle lämna, tacka min nyfunne vän för sällskapet och spänna för ”mina” hästar. Jag hamnade på så sätt lite längre fram i kolonnen än förut. Det blev lite svårare att se sig omkring eftersom själva körandet tog det mesta av min uppmärksamhet, men jag kände mig nästan hemma tack vare min nya uppgift.

När vi ett par dagar senare anlände till nästa stad gissade jag att det skulle bli ett ganska långt stopp. Jag hade aldrig sett en